

Attila Kovács

*»Odlikovani so z svetinjav junaštva«:
Prekmurci in vojaška odlikovanja
med prvo svetovno vojno*

»Odlikovani so z svetinjav junaštva«: Prekmurci in vojaška odlikovanja med prvo svetovno vojno²

IZVLEČEK

Med prvo svetovno vojno je bilo v vojaške enote avstro-ogrske monarhije mobiliziranih približno 25.000 Prekmurcev. Med njimi je bilo med vojno podeljenih 25 odlikovanj in medalj, med katerimi so po številu izstopali medalje za hrabrost in spominski križci. V štirih letih prve svetovne vojne je bilo z vojaškimi odlikovanji in medaljami odlikovanih najmanj 1691 Prekmurcev oziroma tistih, ki so se rodili tam ali pa so bili k vojakom vpoklicani iz Prekmurja. Med vsemi medaljami so Prekmurci dobili največ hrabrostnih medalj, in sicer 1107 bronastih, 480 malih ter 149 velikih srebrnih medalj. Najbolj pomembno medaljo med vojaškimi medaljami, zlato medaljo za hrabrost ali po prekmursko zlato svetinjo, sta dokazano dobila Prekmurca pilot Štefan Hozjan in podčastnik Ludvik Kučan iz Križevcev na Goričkem.

Ključne besede: prekmurski vojaki, prekmurski odlikovanci, vojaška odlikovanja, vojaške medalje, Štefan Hozjan, Ludvik Kučan.

¹ Dr., višji znanstveni sodelavec, Inštitut za narodnostna vprašanja, Erjavčeva 26, 1000 Ljubljana, attila.kovacs@guest.arnes.si.

² Prispevek je nastal kot rezultat raziskovalnega programa P5-0081 Manjšinske in etnične študije ter slovensko narodno vprašanje. Financer raziskovalnega programa je ARIS.

UVOD

Avstro-ogrška vojska je med prvo svetovno vojno iz Prekmurja po nekaterih izračunih mobilizirala približno 25.000 ljudi, kar je, če upoštevamo, da je bilo leta 1910 v Prekmurju popisanih 90.513 prebivalcev,³ več kot polovica takratne moške populacije.⁴ Na podlagi trenutnih raziskav je od mobiliziranih prekmurških vojakov v štiriletni vojni padlo oziroma umrlo 3277 vojakov.⁵ Čeprav raziskave glede padlih in pogrešanih prekmurških vojakov med prvo svetovno vojno še niso končane, lahko z veliko verjetnostjo trdimo, da do bistvenih sprememb ne bo prišlo in da se bo prej omenjeno število le malo spremenilo oziroma povečalo.

Poleg števila padlih in pogrešanih Prekmurcev med prvo svetovno vojno se je v bližnji preteklosti ena izmed raziskav posvečala tudi odlíkovanim prekmurškim vojakom med prvo svetovno vojno. V okviru raziskave je nastal seznam s 1691 imeni prekmurških vojakov, ki so v času prve svetovne vojne dobili najmanj eno vojaško odlíkovanje.⁶

VOJAŠKA ODLÍKOVANJA V AVSTRO-OGRSKI MONARHIJI

O vojnih odlíkovanjih v avstro-ogrski monarhiji je napisanih kar nekaj temeljnih del. Med publikacijami, napisanimi v nemškem jeziku, bi omenil knjigi *Orden und Ehrenzeichen der Österreichisch-Ungarischen Monarchie*⁷ in *Österreich Orden vom Mittelalter bis zur Gegenwart*⁸ ter publikacije Jörga Steinerja.⁹ Tudi madžarski raziskovalci so se posvetili omenjeni tematiki, še posebno bi opozoril na publikaciji *Nagy magyar kitüntetéskönyv*¹⁰ in *Kitüntetések*.¹¹ Omenil bi še publikacije, napisane v slovenskem jeziku. Na prvem mestu bi izpostavil obsežno knjigo Pavla Carja *Slovenci – junaki avstrijskih armad in njihova odlíkovanja (1757–1918)*,¹² ki prikazuje razvoj odlíkovanj od leta 1757, torej od ustanovitve vojaškega reda Marije Terezije, poseben poudarek pa je na medaljah, podeljenih slovenskim vojakom. Med slovenskimi avtorji, ki so se v svojih publikacijah posvečali omenjeni tematiki, naj

omenim še Janeza J. Švajncerja in Miho Šimaca. Pri prvem bi posebej izpostavil knjigo *Odlíkovanja in znaki na Slovenskem* in članek *Medalja za hrabrost v 1. svetovni vojni*,¹³ Šimac pa se je v več delih posvetil junaškemu dejanjem Slovencev med prvo svetovno vojno.¹⁴ V navedenih publikacijah so avtorji temeljito proučevali tematiko vojaških odlíkovanj in medalj v habsburški vojski, zato se v nadaljevanju študije o vojnih odlíkovanjih v avstro-ogrski monarhiji opiram predvsem na njihove ugotovitve.

Vojaška odlíkovanja v današnjem pomenu besede so bila ustanovljena v drugi polovici 18. stoletja po pojavu regularnih vojsk. Njihovo vzdrževanje in delovanje sta vplivala na ustanavljanje novih tipov vojaških redov ter odlíkovanj. Glavni namen vojaških odlíkovanj je bilo nagrajevanje hrabrih in zvestih vojakov. Najbolj cenjeno vojaško odlíkovanje za častnike, poimenovano vojaški red Marije Terezije (*Militär-Maria Theresien Orden*), so v habsburški vojski uved-

3 Az 1910. évi népszámlálása, str. 56–60, 64–66, 78–80, 84–86.

4 Krenn, Prekmurški vojaki v strukturah avstro-ogrske vojske, str. 24.

5 Podatek je avtorju 6. februarja 2025 posredovala Gordana Šovegeš, raziskovalka padlih in pogrešanih prekmurških vojakov med prvo svetovno vojno. Gordana Šovegeš je o omenjeni tematiki leta 2016 objavila knjigo *Padli in pogrešani*, v kateri je poimensko navedla 2966 prekmurških vojakov, ki so umrli med prvo svetovno vojno (o tem več v: Šovegeš, *Padli in pogrešani. Prišo je glás. Prekmurci v vojni 1914–1918*, str. 6–11). Po objavi knjige je avtorica nadaljevala raziskave in k seznamu v omenjeni knjigi dodala še 311 imen.

6 V okviru projekta *Prišo je glás*, ki je ob stoletnici prve svetovne vojne potekal v Pomurskem muzeju Murska Sobota, se je avtor članka posvetil raziskavi odlíkovanih prekmurških vojakov. Ugotovitve raziskave je predstavil v knjigi *Odlíkovanci. Prišo je glás. Prekmurci v vojni 1914–1918*.

7 Měřička, *Orden und Ehrenzeichen der Österreichisch-Ungarischen Monarchie*.

8 Stolzer in Steeb, *Österreich Orden vom Mittelalter bis zur Gegenwart*.

9 Npr. Steiner, *Orden und Ehrenzeichen der österreichisch-ungarischen Monarchie*. Steiner, *Die Militär-Dienstzeichen 1849–1989*.

10 Bodrogi, Molnár in Zeidler, *Nagy magyar kitüntetéskönyv*.

11 Makai in Héri, *Kitüntetések*.

12 Car, *Slovenci – junaki avstrijskih armad in njihova odlíkovanja*.

13 Švajncer, *Odlíkovanja in znaki na Slovenskem*. Švajncer, *Medalja za hrabrost v 1. svetovni vojni*.

14 Šimac, Iz zlate knjige slovenskih junakov: Anton Polajnar (1890–1944), str. 119–130. Šimac, Pankrac Čilenšek (1892–1981), str. 143–153.

Slika 1

Zlata medalja za hrabrost
z likom cesarja Karla I.
oziroma kralja Karla IV.
Vir: Pomurski muzej Murska Sobota.

li leta 1757,¹⁵ za vojake in podčastnike pa leta 1789 medaljo za hrabrost (*Tapferkeitsmedaille*), ki se je najprej imenovala častni spominski kovanec za hrabrost (*Ehren-Denk Münze für Tapferkeit*).¹⁶ Omenjeni odlikovanji sta do konca prve svetovne vojne oziroma razpada monarhije med častniki, podčastniki in vojaki ohranili svoj ugled. Navedena primera hkrati kažeta na to, da je bilo v habsburški vojski podeljevanje medalj ločeno in da so bile nekatere medalje namenjene le častnikom.¹⁷

V 19. stoletju so k omenjenima odlikovanjema dodali še druga, in sicer avstrijski cesarski red železne krone, vojaški zaslužni križec, vojaško zaslužno medaljo ali Signum Laudis in druga. Nekatere medalje so podobno kot redovi imele več stopenj. Tako je imela medalja za hrabrost, ki je bila ustanovljena z dvema stopnjama, med prvo svetovno vojno štiri stopnje, in sicer zlato, srebrno medaljo za hrabrost 1. in 2. stopnje ter bronasto. Vojaki, ki so pridobili prve tri stopnje, so bili upravičeni do mesečnih denarnih prejemkov oziroma doklad. Za bronasto medaljo, ki so jo uvedli leta 1915, dobitniki oziroma nosilci niso dobivali denarnih prejemkov. Istega leta so uvedli novost, da so lahko isto stopnjo medalje podelili štirikrat. To so uredili tako, da so odlikovanci namesto še ene medalje dobili kovinsko ploščico, ki so jo dodali na trak medalje. Medalje so se po predpisu nosile na levi strani prsi, centimeter pod ovratnikom. Po stopnji najvišje medalja je bila pripeta na sredini, nižje pa so se

vrstile proti rami. Avstro-ogrske medalje imajo večinoma na prvi strani podobo vladarja. Na medaljah, podeljenih med prvo svetovno vojno, je bila na prvi strani podoba Franca Jožefa, pozneje pa njegovega naslednika Karla.

Odlikovanja v avstro-ogrski vojski so med prvo svetovno vojno podeljevali predvsem vojakom, ki so se udeležili bojev na frontah. Dobivali so jih tudi civilisti, ki so z delovanjem v ozadju fronte pripomogli k uspešnemu vojskovanju. Medalje so dobivale še žene ali starši vojakov, ki so padli v vojni. Tako je bilo pri Francu Balažicu, o katerem je poročal časopis *Novine*¹⁸: »Balažic Ferenc iz Melinec, 20. domobranski regiment je 12. maja junaško smrt mro. Te dni je prišla na dom njegovega očca Balažic Martin velika srebrna i bronasta svetinja. Ka je nej mogo prek vzeti – je prek vzeo očca.«¹⁹

VIRI O ODLIKOVANIH PREKMURSKIH VOJAKIH

V uvodu članka sem že omenil, da sem v okviru raziskave sestavil seznam s 1691 imeni prekmurskih vojakov, ki so med prvo svetovno vojno dobili najmanj eno vojaško odlikovanje. Številni med njimi so bili večkrat odlikovani, kot na primer Geza Benko iz Tešanovcev, ki je dobil pet različnih medalj, od tega dvakrat srebrno medaljo za hrabrost 2. stopnje, tako da je bil skupaj odlikovan šestkrat.²⁰ Seznam odlikovanih prekmurskih vojakov sem sestavil na podlagi virov, ki so v vojaškem arhi-

15 Vojaški red Marije Terezije so podeljevali častnikom, ki so initiativno ali pogumno odločilno vplivali na konec bitke, sprejem v vojaški red Marije Terezije pa je pomenil tudi povzdignjenje v plemiški stan. Poveljnik avstro-ogrskih sil na soški fronti Svetozar Borojevič von Bojna je na primer za zasluge za vodenje bitke na soški fronti dobil vojaški red Marije Terezije, hkrati pa je bil povzdignjen v plemiški stan baron.

16 Pred ustanovitvijo medalje za hrabrost so vojakom, ki so se izkazali v bojih, podeljevali zlatnik, zato tudi tako prvotno ime medalje, ki je hkrati posnemala obliko zlatnikov.

17 Taka medalja je bila na primer vojaška zaslužna medalja oziroma Signum Laudis.

18 *Novine* je bil osrednji tednik katoliške usmeritve za »Vogrske Slovence« oziroma Slovence v Prekmurju. Prva številka je izšla leta 1913, tednik pa je neprekinjeno izhajal do okupacije Prekmurja leta 1941.

19 Odlikovan po smrti, *Novine* 43/1917, str. 4.

20 Kovács, *Odlikovanci*, str. 22.

vu v Budimpešti²¹ in na Dunaju²², na podlagi časopisov, ki so med prvo svetovno vojno izhajali v Prekmurju, na podlagi med drugo svetovno vojno izdanih madžarskih publikacij oziroma knjig in terenskega dela med prebivalci Prekmurja.

Največ prekmurskih vojakov, predvsem iz murskosoboškega in monoštrškega okraja, je služilo v 83. cesarsko-kraljevem pehotnem polku.²³ V tako imenovanem železnem dandarju²⁴ so služili večinoma mobiliziranci iz Železne županije, kamor sta omenjena okraja spadala v času avstro-ogrske monarhije. V vojaškem arhivu v Budimpešti se je ohranila matična knjiga odlikovancev 83. cesarsko-kraljevega pehotnega polka. V njej so bili poleg seznama imen odlikovanih vojakov polka navedeni tudi kraji rojstva, kar mi je omogočilo identifikacijo odlikovanih oseb iz Prekmurja, ki so služile v omenjenem polku. S pomočjo matične knjige odlikovancev mi je uspelo poimensko navesti 972 vojakov, ki so bili po rodu iz Prekmurja in so med prvo svetovno vojno dobili najmanj eno odlikovanje.²⁵ Nadaljnje raziskave polkov, v katerih so služili Prekmurci, niso bile uspešne. Matična knjiga odlikovancev 20. madžarskega kraljevega (honvéd) pehotnega polka, v katerem je služilo največ Prekmurcev iz dolnjega, ravenskega dela Prekmurja (dolnjelendavski okraj), se je sicer ohranila, vendar pa ob imenih odlikovanih vojakov niso navedeni kraji rojstev, kar mi je onemogočilo raziskavo.²⁶ V vojaškem arhivu na Dunaju sem pregledoval predvsem osebne dokumente prekmurskih vojakov, med drugim mi je tu uspelo najti predloga za zlato medaljo dveh Prekmurcev.

Med prvo svetovno vojno so v Prekmurju izhajali trije časopisi, in sicer *Muraszombat és Vidéke* in *Alsólendvai Híradó* v madžarskem jeziku ter *Novine* v prekmurskem narečju. Vsi trije časopisi so poročali o vojni in med drugim objavljali podatke o odlikovanih prekmurskih vojaki. Med njimi je še zlasti izstopal osrednji časopis murskosoboškega okraja tednik *Muraszombat és Vidéke*, ki je po mojih raziskavah v štirih letih poimensko navedel 707 prekmurskih vojakov, odlikovanih za vojaške zasluge oziroma izkazano hra-

brost. Bistveno manj odlikovanih vojakov sta navedla tednik *Alsólendvai Híradó*, ki je izhajal v središču dolnjelendavskega okraja, in *Novine*, časopis madžarskih Slovencev. V prvem so v štirih letih vojne navedli 54 odlikovanih vojakov,²⁷ v *Novinah* pa 58 imen vojakov z vsaj enim odlikovanjem.

Med drugo svetovno vojno, natančneje po okupaciji Prekmurja, je na Madžarskem izšlo kar nekaj knjig, v katerih so bili poleg obravnave zgodovine, geografskih, narodopisnih in gospodarskih razmer, vojaške preteklosti in drugega v tako imenovanih južnih pokrajinah (*Délvidék*)²⁸ še sezname vojakov, ki so bili po rodu z na novo priključenih ozemelj, so se med prvo svetovno vojno bojevali v enotah avstro-ogrske vojske in bili v času izida knjig še živi. Poleg osnovnih podatkov o vojaku, torej datuma in kraja rojstva ter vojaške enote, v kateri se je vojak bojeval, so navadno navedli tudi vojaške medalje oziroma odlikovanja, ki jih je omenjeni človek dobil med vojno. V okviru raziskave sem odkril pet knjig, v katerih so navedeni podatki o odlikovanih prekmurskih vojaki, in sicer *A Délvidék hadtörténete*,²⁹ *A magyar katona*,³⁰ *A frontharcos eszme szolgálatában*,³¹ *Visszatért Délvidék*³² ter *Délvidéki emlékkönyv*.³³

²¹ Honvédelmi Minisztérium, Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Hadtörténeti Levéltár, Budimpešta.

²² Österreichisches Staatsarchiv – Kriegsarchiv, Dunaj.

²³ Krenn, Prekmurski vojaki v strukturah avstro-ogrske vojske 1914–1918, str. 25–26.

²⁴ 83. cesarsko-kraljevi pehotni polk je zaradi junaške borbe v Karpatih na začetku leta 1915 dobil vzdevek železen dandar. Pohvalnost 83-ga pešpolka, *Novine* 19/1915, str. 3.

²⁵ HM HIM HL, VII. 243. I. VH Kitüntetési javaslatok. Cs. és kir. 83. gyal. ezr. segédkönyv.

²⁶ HM HIM HL, VII. 243. I. VH Kitüntetési javaslatok. A kir. 20. honv. gyal. ezr. segédkönyv.

²⁷ Podrobneje o vojaških odlikovancih v časopisu *Alsólendvai Híradó* glej Kovács, Első világháborús katonai kitüntettek az Alsólendvai Híradó tükrében, str. 82–98.

²⁸ Južne pokrajine (po madžarsko *Délvidék*) so bila območja, ki so v obdobju avstro-ogrske monarhije predstavljala del ogrske polovice dvojne monarhije, v času med obema svetovnima vojnima pa so spadala k Jugoslaviji in jih je Madžarska pridobila po aprilu 1941. To so bili Prekmurje, Medžimurje, Baranja in Bačka.

²⁹ De Sgardelli, *A Délvidék hadtörténete*.

³⁰ Ajtay, *A magyar katona*.

³¹ Kertész in De Sgardelli, *A frontharcos eszme szolgálatában*.

³² Csuka, *Visszatért Délvidék*.

³³ Gyimesy, *Délvidéki emlékkönyv*.

Poleg v naštetih pisnih virih mi je uspelo kar nekaj odlikovanih prekmurskih vojakov identificirati med terenskim delom oziroma v prekmurskih družinah, ki so ohranile vojaške fotografije svojih prednikov in z njimi povezane zgodbe. Na nekaterih fotografijah se da na prsih vojakov razločno razbrati vrsto odlikovanja oziroma medalje.

PREKMURSKI VOJAKI IN ODLIKOVANJA

Prekmurkim vojakom, podčastnikom in častnikom, ki so se bojevali v prvi svetovni vojni, so podelili 25 odlikovanj avstro-ogrske monarhije. Med njimi po številu podeljenih odlikovanj posebej izstopajo medalje za hrabrost, ki so si jih vojaki med štiriletnim vojskovanjem največ pridobili. Po številu podeljenih odlikovanj medaljam za hrabrost sledijo Karlov četni križec, ranjeniška medalja in zaslužni križci na vojnem traku.

Med odlikovanji, ki so jih dobili Prekmurci, posebej izstopajo vojaški redovi, ki so jih podeljevali le za res velike zasluge. Na podlagi seznama odlikovancev so med Prekmurci podelili dva redova, in sicer red železne krone³⁴ in red Franca Jožefa.³⁵ Red železne krone so dobili štirje Prekmurci. Podpolkovnik Károly (Karel) Bellosics iz Dolnje Lendave (danes Lendava) in major György (Jurij) Kühn iz Dolnjega Lakoša sta dobila red železne krone 3. stopnje z vojnim okrasjem, stotnik grof Tivadar Széchenyi, lastnik gornjelendavskega (danes Grad na Goričkem) gospostva, in Edmund ali Odon (Ödön) Zorko, po činu poročnik iz Beltincev, pa sta poleg vojnega okrasa dobila še »meča«, torej red železne krone 3. stopnje z vojnim okrasjem in meči. Red Franca Jožefa so dokazano dobili najmanj trije Prekmurci. Vojna kurata oziroma duhovnika Anton Mintek iz Murske Sobote in dr. Imre (Mirko) Toma iz Dolnje Lendave sta dobila red Franca Jožefa – vitez z vojnim okrasjem, štabni zdravnik po stopnji majorja Mihály (Mihael) Skrilecz iz Murske Sobote pa je dobil red Franca Jožefa – vitez z vojnim okrasjem in meči.³⁶

Podobno kot vojaški redovi sta bili tudi odlikovanji vojaški zaslužni križec³⁷ in vojaška zaslužna

medalja ali Signum Laudis³⁸ po latinskem napisu na zadnji strani medalje, namenjeni le častnikom habsburške vojske. Med prekmurskimi častniki so štirje dobili vojaški zaslužni križec 3. stopnje z vojnim okrasjem za izjemne in hvalevredne zasluge v vojni, ena izmed medalj pa je bila z meči. Med prejemniki so bili že omenjeni podpolkovnik Károly (Karel) Bellosics in rezervni poročniki Géza Grodek, János (Janez) Koller ter József (Jožef) Waltersdorfer. Vsi štirje so bili iz Dolnje Lendave, Grodek in Waltersdorfer pa celo sodelavca v civilu v Dolnjelendavski hranilnici (Alsólendvai Takarékpénztár).³⁹ János (Janez) Koller, ki je bil po poklicu učitelj in je poučeval v rimskokatoliški šoli v Dolnji Lendavi, si je vojaški zaslužni križec 3. stopnje z vojnim okrasjem z meči zaslužil s »hrabro in neustrašno držo« v deseti soški bitki.⁴⁰

34 Napoleon I. Bonaparte je avstrijski cesarski red železne krone ustanovil 5. junija 1805 v spomin na svoje kronanje v Milanu. Po padcu Napoleona je ta red na prvi dan leta 1816 obnovil cesar Franc I. kot vladar italijanskih dežel. Red je imel od začetka tri stopnje. Leta 1860 so uvedli vojno okrasje, konec leta 1916 pa še meče za zasluge na bojnem polju.

35 Avstrijski cesarski red Franca Jožefa je ustanovil cesar Franc Jožef ob prvi obletnici svojega vladanja, 2. decembra 1849. Red je imel najprej tri stopnje, in sicer veliki križ, komtur ter vitez. Leta 1869 so uvedli stopnjo komtur z zvezdo, leta 1901 pa še stopnjo oficir. Kadar je bil red podeljen za vojne zasluge, je dobil oziroma imel vojno okrasje, torej zeleno emajliran venček na okrasju. Na začetku leta 1916 je za zasluge pred sovražniki red podeljeval z meči.

36 Kovács, *Odlikovanci*, str. 21, 47, 70, 80, 106, 111, 120.

37 Na pobudo feldmaršala Radetzkega je cesar Franc Jožef 22. oktobra 1849 za častnike ustanovil odlikovanje vojaški zaslužni križec, ki je imel ob ustanovitvi le eno stopnjo. 23. septembra 1914 so ga razširili na tri stopnje, poleg tega so dodali še vojno dekoracijo za posebna dejanja pred sovražnikom. V začetku leta 1916 so uvedli za vojaške zaslužne križce prekrizana meča »za hrabri ali uspešni nastop pred sovražnikom«.

38 Vojaška zaslužna medalja (Signum Laudis), ki je bila ustanovljena 12. marca 1890, se je podeljevala častnikom (in uradnikom podobne stopnje) tako v miru kot vojni, razlika pa je bila le v trakovih, na katerih je visela medalja. Prvotni bronasti medalji so leta 1911 dodali srebrno medaljo, aprila 1916 pa še veliko vojaško zaslužno medaljo, ki je bila rezervirana le za generale. Od konca leta 1916 se je lahko vojaška zaslužna medalja podelila tudi z meči. Vojaška zaslužna medalja je bila najnižja po stopnji med odlikovanji, ki so bila namenjena avstro-ogrskim častnikom.

39 Kitüntetett hősök, AH 3/1917, str. 3.

40 Kitüntetett alsólendvai tanítók, AH 34/1917, str. 3.

Preglednica 1

Seznam avstro-ogrskih medalj, ki so jih med prvo svetovno vojno dobili vojaki, podčastniki in častniki iz Prekmurja⁴¹

Vir: Kovács, *Odlikovanci, Prišlo je glás. Prekmurci v vojni 1914–1918*, str. 7–11.

Slovensko poimenovanje Magyar elnevezés Deutsche Bezeichnung		Kratika	Število medalj
MEDALJE ZA HRABROST Vitézségi érmek Tapferkeitsmedaillen			
1	bronasta medalja za hrabrost Bronz Vitézségi Érem Bronzene Tapferkeitsmedaille	OB	1107
2	srebrna medalja za hrabrost 2. stopnje Ezüst Vitézségi Érem 2. osztálya Silberne Tapferkeitsmedaille 2. Klasse	O2	480,⁴² 38/2
3	srebrna medalja za hrabrost 1. stopnje Ezüst Vitézségi Érem 1. Osztálya Silberne Tapferkeitsmedaille 1. Klasse	O1	149,⁴³ 11/2, 1/3
4	zlata medalja za hrabrost Arany Vitézségi Érem Goldene Tapferkeitsmedaille	O – ZMH	3
ZASLUŽNI KRIŽEC Érdemkereszt Verdientskreuz			
5	železni zaslužni križec na vojnem traku Vas Érdemkereszt hadiszalagon Eisernes Verdientskreuz am Band der Tapferkeitsmedaille	EVK a. b. O	63
6	železni zaslužni križec s krono na vojnem traku Koronás Vas Érdemkereszt hadiszalagon Eisernes Verdientskreuz mit Krone am Band der Tapferkeitsmedaille	EVK a. b. O m. Kr.	14
7	srebrni zaslužni križec na vojnem traku Ezüst Érdemkereszt hadiszalagon Silbernes Verdientskreuz am Band der Tapferkeitsmedaille		9
8	srebrni zaslužni križec s krono na vojnem traku Koronás Ezüst Érdemkereszt hadiszalagon Silbernes Verdientskreuz mit Krone am Band der Tapferkeitsmedaille		19,⁴⁴ 1/2
9	zlati zaslužni križec na vojnem traku Arany Érdemkereszt hadiszalagon Goldene Verdients Kreuz am Band der Tapferkeitsmedaille		4
10	zlati zaslužni križec s krono na vojnem traku Koronás Arany Érdemkereszt hadiszalagon Goldenes Verdientskreuz mit Krone am Band der Tapferkeitsmedaille		6

AVSTRIJSKI CESARSKI RED ŽELEZNE KRONE Osztrák Császári Vaskorona Rend Österreichisch-kaiserlicher Orden der Eisernen Krone		
11	avstrijski cesarski red železne krone 3. stopnje z vojnim okrasjem Osztrák Császári Vaskorona Rend 3. osztálya hadidíszítménnyel Österreichisch-kaiserlicher Orden der Eisernen Krone 3. Klasse mit Kriegsdekoration	2
12	avstrijski cesarski red železne krone 3. stopnje z vojnim okrasjem in meči Osztrák Császári Vaskorona Rend 3. osztálya hadidíszítménnyel és kardokkal Österreichisch-kaiserlicher Orden der Eisernen Krone 3. Klasse mit Kriegsdekoration und mit Schwertern	2

AVSTRIJSKI CESARSKI RED FRANCA JOŽEFA Osztrák Császári Ferenc József Rend Kaiserlich-Österreichischer Franz Joseph Orden		
13	red Franca Jožefa – vitez z vojnim okrasjem Osztrák Császári Ferenc József Rend lovagkeresztje hadiszalagon Kaiserlich-Österreichischer Franz Joseph Orden	2
14	red Franca Jožefa – vitez z vojnim okrasjem in meči Osztrák Császári Ferenc József Rend lovagkeresztje hadiszalagon, kardokkal Kaiserlich-Österreichischer Franz Joseph Orden mit Schwertern	1

VOJAŠKA ZASLUŽNA MEDALJA – SIGNUM LAUDIS Katonai Érdemérem (Signum Laudis) Militärverdienstmedaille (Signum Laudis)		
15	bronasta vojaška zaslužna medalja na traku vojaškega zaslužnega križca Bronz Katonai Érdemérem a katonai érdemkereszt szalagján Bronzene Militärverdienstmedaille am Bande des Militärverdienstkreuzes	18, ⁴⁵ 3/2
16	bronasta vojaška zaslužna medalja na traku vojaškega zaslužnega križca z meči Bronz Katonai Érdemérem a katonai érdemkereszt szalagján, kardokkal Bronzene Militärverdienstmedaille am Bande des Militärverdienstkreuzes mit Schwertern	7, ⁴⁶ 1/2

VOJAŠKI ZASLUŽNI KRIŽEC Katonai Érdemkereszt Militärverdienstkreuz		
17	vojaški zaslužni križec 3. stopnje z vojnim okrasjem Katonai Érdemkereszt 3. osztálya hadidíszítménnyel Militärverdienstkreuz 3. Klasse mit Kriegsdekoration	3
18	vojaški zaslužni križec 3. stopnje z vojnim okrasjem in meči Katonai Érdemkereszt 3. osztálya hadidíszítménnyel és kardokkal Militärverdienstkreuz 3. Klasse mit Kriegsdekoration und mit Schwertern	2

DUHOVNIŠKI ZASLUŽNI KRIŽEC**Tábori Lelkészi Érdemkereszt****Geistliches Verdientskreuzt**

19	duhovniški zaslužni križec 2. stopnje na rdeče-belem traku Tábori Lelkészi Érdemkereszt 2. osztálya vörös-fehér szalagon Geistliches Verdientskreuzt 2. Klasse am Kriegsband	2
20	zaslužni križec za duhovnike 2. stopnje na rdeče-belem traku z meči Tábori Lelkészi Érdemkereszt 2. osztálya vörös-fehér szalagon Geistliches Verdientskreuzt 2. Klasse am Kriegsband mit Schwertern	1

DRUGE MEDALJE

21	spominski križec za mobilizacijo 1912–1913 1912–1913-as Emlékkereszt Erinnerungskreuz 1912–1913	14
22	oznaka za vojno službo 3. stopnje za moštvo (šest let) Katonai Legénységi Szolgálati Jel 3. osztálya (6 év) Militärdienstzeichen 3. Klasse für Mannschaft (6 Jahre)	17
23	ranjeniška medalja Sebesültek Érmé Verwundetenmedaille	119,⁴⁷ 7/2, 2/3
24	Karlov četni križ Károly Csapatkereszt Karl Truppenkreuz	472
25	bronasta medalja Rdečega križa z vojnim okrasjem Vöröskereszt Bronz Díszérme hadidíszítménynel Bronzenes Ehrenzeichen vom Roten Kreuz mit Kriegsdekoration	1

⁴¹ Poleg slovenskega poimenovanja sta v preglednici navedeni tudi madžarsko in nemško ime odlikovanj, saj jih v virih za Prekmurje najdemo predvsem v teh dveh jezikih.

⁴² Število 38/2 pomeni, da je bilo 38 vojakov za vojne zasluge dvakrat nagrajenih s srebrno medaljo 2. stopnje.

⁴³ Od 149 dobitnikov srebrne medalje za hrabrost 1. stopnje jih je 11 dvakrat dobilo enako medaljo, en človek, in sicer pilot Štefan Hozjan, pa celo trikrat.

⁴⁴ En človek od 19 je srebrni zaslužni križ s krono na vojnem traku dobil dvakrat.

⁴⁵ Trije nagrajeni častniki iz Prekmurja so bronasto vojaško zaslužno medaljo na traku vojaškega zaslužnega križca dobili dvakrat.

⁴⁶ Eden od sedmih častnikov je bronasto vojaško zaslužno medaljo na traku vojaškega zaslužnega križca dobil dvakrat.

⁴⁷ Sedem ranjencev je ranjeniško medaljo dobilo dvakrat, dva vojaka pa celo trikrat.

Prekmurski častniki so dobili bistveno več vojaških zaslužnih medalj oziroma odlikovanj Signum Laudis kot prej omenjenih vojaških zaslužnih križcev, in sicer 28 medalj z napisom Signum Laudis. Na podlagi seznama je 18 častnikov dobilo bronasto zaslužno medaljo na traku vojaškega zaslužnega križca, trije med njimi pa so si jo lahko nadeli dvakrat. Po poročanju časopisa *Muraszombat és Vidéke* si je rezervni poročnik Štefan (István) Malačič, v civilu sicer uslužbenec Poljedelske banke (Mezőgazdasági Bank) v Murski Soboti, za svoja junaška dejanja na ruski fronti prislužil več odlikovanj, med njimi tudi bronasto zaslužno medaljo na traku vojaškega zaslužnega križca.⁴⁸ Med tremi častniki, ki so jim omenjeno medaljo na prsi pripeli dvakrat, je bil tudi János (Janez) Kovács iz Dolnje Lendave, saj se je kot rezervni topniški častnik izkazal v bojih.⁴⁹ Sedem častnikov je dobilo bronasto zaslužno medaljo na traku vojaškega zaslužnega križca z meči, edini med njimi, ki je dobil kar dve medalji z meči, pa je bil Endre (Andrej) Saáry iz Murske Sobote, poročnik v rezervi v 83. cesarsko-kraljevem pehotnem polku.⁵⁰

Vojaške medalje so se podeljevale tudi duhovnikom ali vojnim kuratom, ki so se izkazali pri svojem delovanju v bojih. Zanje je že leta 1801 cesar Franc II. ustanovil odlikovanje duhovniški zaslužni križec.⁵¹ Med prvo svetovno vojno so jo dobili najmanj trije duhovniki iz Prekmurja. Duhovnika Jožef Krantz in Anton Mintsek sta dobila zaslužni križ za duhovnike 2. stopnje na rdeče-belem traku, duhovnik Jožef Ragašič pa zaslužni križ za duhovnike 2. stopnje na rdeče-belem traku z meči. Časopis za madžarske Slovence *Novine* je 7. februarja 1915 poročal o tem, da je duhovnik Anton Mintsek dobil duhovniški križec 2. stopnje: »Mintsek Anton, vojaški duhovnik, ki je zleženj z Sobote, je dobo duhovniški zaslužni križ 2. razreda na belo rdečem traku od apostolskoga krála zavolo svojega junáštva, ka je med nevarnostjov svojega žitka oskblávo mirajoče vojáke, kda so njemi rusi i levo roko prestrelili.«⁵²

Zaslužni križ kot odlikovanje za civilne zasluge je ustanovil cesar Franc Jožef leta 1849 ob prvi

obletnici svojega prihoda na oblast.⁵³ V »veliki vojni« so med Prekmurci podelili najmanj 115 zaslužnih križev različnih stopenj. Na podlagi raziskav je najmanj 76 Prekmurcev dobilo železni zaslužni križ, med njimi je bilo podeljenih 63 železnih zaslužnih križev na vojnem traku in 14 železnih zaslužnih križev s krono na vojnem traku. Srebrni zaslužni križ na vojnem traku je dobilo devet vojakov iz Prekmurja, srebrni zaslužni križ s krono na vojnem traku 19 Prekmurcev in János (Janez) Tivadar iz Dolnje Lendave ga je dobil dvakrat. Zlati zaslužni križ na vojnem traku oziroma zlati zaslužni križ s krono na vojnem traku je dobilo deset Prekmurcev. Časopis *Novine* je o podelitvi zlatega zaslužnega križa poročal tako: »Raščan Štefan z Male Polone je dobo vitežki zlati križ i kaprolsko sáržo zato ka je med nevarnostjo lastnoga življena ogledno i našemi vojaškomi poveljništvi naznano postojanke ruske. Bog daj vogrskoj domovini vnogo takšnih hrabrih slovenskih dečkov!«⁵⁴

Zadnji habsburški cesar Karel I. je kot ogrski kralj Karel I. kmalu po prevzemu vladarske funkcije konec leta 1916 zasnoval spominsko medaljo Karlov četni križec,⁵⁵ avgusta 1917 pa še ranjeniško medaljo.⁵⁶

⁴⁸ Kitüntetés, *MéV* 42/1916, str. 3–4.

⁴⁹ Kitüntetés, *AH* 45/1916, str. 3.

⁵⁰ Kitüntetés, *MéV* 48/1917, str. 3.

⁵¹ Zaslužni križ za duhovnike, ustanovljen 23. novembra 1801, se je duhovnikom lahko podeljeval kot zlati ali srebrni zaslužni križ. Cesar oziroma kralj Franc Jožef je 9. maja 1911 zlati zaslužni križ preimenoval v zaslužni križ 1. stopnje za duhovnike, srebrni zaslužni križ pa v zaslužni križ 2. stopnje za duhovnike.

⁵² Odlikovanje, *Novine* 6/1915, str. 3.

⁵³ Vojaški zaslužni križ je najprej imel štiri stopnje, in sicer zlati križ, zlati križ s krono, srebrni križ ter srebrni križ s krono, 1. aprila 1916 pa so uvedli oziroma ustanovili še železni križ in železni križ s krono. Med prvo svetovno vojno so v nasprotju z mirnodobnim časom, ko so jih podeljevali na rdečem traku, zaslužne križe podeljevali na vojnem traku. »Lahko bi rekli, da so zaslužne križce dobili vsi tisti, katerih zasluge niso zadoščale za red Franca Jožefa, ki je bil po stopnji najnižji avstrijski red.« *Car, Slovenci – junaki avstrijskih armad*, str. 290.

⁵⁴ Odlikovanje ednoga našega slovenskoga dečka, *Novine* 1/1915, str. 5.

⁵⁵ Karlov četni križ so dobili vojaki, ki so na bojišču prebili najmanj 12 tednov ali so sodelovali v najmanj eni bitki. Odlikovanje se je podeljevalo pripadnikom vseh rodov vojske.

⁵⁶ Ranjeniško medaljo so prvič podelili šele leta 1918. Število črtic oziroma podelitev je pomenilo število v vojni dobljenih ran.

Slika 2

Karlov četni križec so dobili vojaki, ki so na bojišču prebili najmanj 12 tednov.
Vir: Pomurski muzej Murska Sobota.

Za odlikovanje Karlov četni križec, ki je bil v obliki križa in je imel na zadnji strani majhno cesarsko in kraljevo krono, pod njima pa monogram C (Carolus), je na podlagi pregledanih virov imelo »pravico nošenja« najmanj 472 vojaških oseb. Ranjeniško medaljo je dobilo najmanj 108 Prekmurcev, nekateri tudi večkrat, na primer posestnik Antal (Anton) Litrop iz Dolnje Lendave, ki je kot narednik služil pri 1. poljskem topniškem polku in bil trikrat ranjen, zato je medaljo dobil trikrat oziroma je imela medalja tri črte.⁵⁷

Omenil bi še dve medalji, in sicer spominski križec za mobilizacijo 1912–1913 ter oznako za vojaško službo 3. stopnje za moštvo (šest let). Zaradi balkanskih vojn v letih 1912 in 1913 je Avstro-Ogrska izvedla mobilizacijo svoje vojske. Po podpisu miru v Bukarešti leta 1913 je cesar Franc Jožef I. ustanovil odlikovanje za tiste vojake, ki so bili mobilizirani in najmanj štiri tedne v redni vojaški službi. Vseh 14 Prekmurcev, za katere je bilo ugotovljeno, da so dobili omenjeno spominsko medaljo, se je pozneje udeležilo tudi bojev v prvi svetovni vojni. To velja tudi za oznako oziroma križ za dolgoletno (šest let) službovanje, saj je vseh 17 vojakov, ki so si lahko pripeli omenjeno medaljo, zaradi prve svetovne vojne v vojaških enotah avstro-ogrske vojske služilo najmanj šest let.

PREKMURSKI VOJAKI IN »SVETINJE ZA HRABROSTNE«

Za konec sem pustil medaljo za hrabrost ali svetinje, kot so jih imenovali v prekmurščini. Medaljo za hrabrost je leta 1789 ustanovil cesar oziroma kralj Jožef II. Najprej sta za hrabrost obstajali le zlata in srebrna medalja. Leta 1848 so ustanovili še tako imenovano malo srebrno medaljo. Za vse tri naštetje medalje za hrabrost, in sicer zlato in srebrno medaljo za hrabrost 1. ter 2. stopnje, so dobitniki dobivali mesečne denarne prejemke oziroma doklade. Po prvih velikih bitkah v prvi svetovni vojni 14. februarja 1915 so uvedli še bronasto medaljo za hrabrost, za katero pa dobitniki oziroma nosilci medalj niso dobivali denarnih prejemkov.⁵⁸

Na podlagi popisa so si Prekmurci priborili največ bronastih medalj za hrabrost, in sicer 1107. Številni vojaki so si bronasto medaljo prislužili večkrat. Gostilničar Károly (Karel) Pojbič iz (Dolnje) Lendave je bil na primer z omenjeno medaljo odlikovano celo trikrat. Pojbič je kot 50-odstotni invalid ob koncu vojne dobil tudi ranjeniško medaljo.⁵⁹ Podobno kot Pojbič sta si bronasto medaljo za hrabrost trikrat priborila vojaka 83. cesarsko-kraljevega pehotnega polka Karel Ficko iz Kančevca in Karel Flisar iz Veščice.

Po številu podeljenih medalj med prekmurskimi vojaki je bronasti medalji za hrabrost sledila srebrna medalja za hrabrost 2. stopnje ali mala srebrna medalja. Prekmurcem je bilo podeljenih najmanj 480 malih srebrnih medalj, 38 Prekmurcev pa si jo je prislužilo celo dvakrat. Med njimi je bil tudi Jožef Bukovec s Kobilja, po poklicu poljedelec, ki je služil pri 41. težkem topniškem polku in se bojeval na ruskem bojišču ter soški fronti. Poleg dveh malih srebrnih medalj je dobil še veliki srebrni medalji in bronasto

⁵⁷ De Sgardelli, *A Délvidék hadtörténete*, str. 254.

⁵⁸ Podrobno o medaljah za hrabrost v habsburški vojski v slovenskem jeziku glej: Car, *Slovenci – junaki avstrijskih armad*, str. 114–164. Švajncar, *Medalja za hrabrost v 1. svetovni vojni*, str. 58–73. Šimac, *Pankrac Čilenšek (1892–1981)*, str. 143–153.

⁵⁹ De Sgardelli, *A Délvidék hadtörténete*, str. 331.

Slika 3

Večkrat odlikovani vodnik telegrafskih enot Jožef Toplak iz Dolnje Lendave na uniformi nosi vseh šest svojih medalj, ki so razporejene po predpisu na levi strani prsi. Vir: Pomurski muzej Murska Sobota.

medaljo za hrabrost, Karlov četni križec, ker pa je bil dvakrat ranjen, je bil dvakrat odlikovan še z ranjeniško medaljo.⁶⁰

Srebrno medaljo za hrabrost 1. stopnje, bolj znano kot velika srebrna medalja, so podelili najmanj 136 Prekmurcem, med njimi jih je 11 to medaljo dobilo dvakrat, pilot Štefan Hozjan pa celo trikrat. Med 11 Prekmurci, ki so si to medaljo lahko pripeli dvakrat, je bil tudi Franc Rogač iz Nuskove na Goričkem. Rogač je bil ob dveh velikih srebrnih medaljah odlikovan še z malima srebrnima medaljama in bronasto medaljo za hrabrost, prislужil pa si je še železni zaslužni križec na vojnem traku. Vpogled v vojaški dosje Jožefa Toplaka iz Dolnje Lendave nam pokaže, za katera junaška dejanja so vojaki lahko dobili veliko srebrno medaljo za hrabrost: »Med napadom v gorovju Tonale dne 13., 14., in 15. junija 1918 je v kljub močnemu sovražnemu topovskemu in mnskemu ognju uspel spostaviti in obdržati telegrafsko zvezo, in samo njegovi zgledni osebni hrabrosti gre zahvala, da se je zveza s prvo bojno linijo obdržala.«⁶¹

PREKMURCI, ODLIKOVANI Z »ZLATO SVETINJO«

Kar je za častnike pomenil vojaški red Marije Terezije, je bila za vojake in podčastnike zlata medalja za hrabrost ali po prekmursko zlata svetinja. Zlata medalja za hrabrost je bila najbolj cenjena in priljubljena medalja v habsburški vojski, podeljevali pa so jo le za res izjemna junaška dejanja. Na to kaže tudi dejstvo, da je bilo v štirih letih prve svetovne vojne v avstro-ogrski vojski podeljenih približno 4800 zlatih medalj za hrabrost.⁶²

Najžlahtnejšo medaljo za hrabrost naj bi dobili trije Prekmurci. Pilot Štefan Hozjan (Huzjan), ki se je rodil v Brezovici pri Veliki Polani, in Ludvik Kučan iz Križevcev na Goričkem, ki je služil v 18. madžarskem kraljevem (honvéd) pehotnem polku, sta dokazano dobila zlato medaljo za hrabrost. Zlato medaljo naj bi po podatkih v knjigi o zgodovini 83. cesarsko-kraljevega pehotnega polka dobil še Zoltán Šiftar iz Puževcev, ki je kot podčastnik služil v 83. cesarsko-kraljevem pehotnem polku. Monografija polka, ki je izšla leta 1934, Šiftarja poimensko navaja med dobitniki zlate medalje za hrabrost.⁶³ Prav tako njegovo ime kot dobitnika zlate medalje za hrabrost najdemo v matični knjigi 83. cesarsko-kraljevega pehotnega polka.⁶⁴ Prejema zlate medalje raziskave v vojaških arhivih v Budimpešti in na Dunaju ter pregled vojaških uradnih listov niso potrdili.

»Zlato svetinjo« oziroma zlato medaljo za hrabrost sta dokazano dobila dva Prekmurca. Kot prvi je zlato medaljo dobil v Brezovici v bližini Dolnje Lendave leta 1894 rojeni Štefan (István) Hozjan (tudi Huzjan, Huzian ali Hozján). Družina Hozjan se je pozneje preselila v Doljno Lendavo, kjer se je mladi Štefan izučil za ključavničarja. Leta 1913 je šel služiti vo-

⁶⁰ Prav tam, str. 61.

⁶¹ HM HIM HL, VII. 243. I. VH, Kitüntetési javaslatok. 77029/le-génységi (Másolat, 44567/1942) – Toplak Josef.

⁶² Steiner, *Heldenwerk 1914–1918*, predgovor.

⁶³ Dorombay, *A volt cs. és kir. 83-as és 106-os gyalogezredek története*, str. 191.

⁶⁴ HM HIM HL, VII. 243. I. VH Kitüntetési javaslatok. Cs. és kir. 83. gyal. ezr. segédkönyv (1. lkt. d.).

Zu Nr. *Res Inn Pro. 69*

1282 1

Vojaška zgodovina | 19

jaški rok najprej v Aspern, nato pa v Dunajsko Novo mesto (Wiener Neustadt), kjer so ga poslali na šolanje za pilota, kar je uspešno končal 20. oktobra 1914. Po šolanju so ga kot vojnega pilota poslali na rusko bojišče. Najprej je opravljal izvidniške polete, pozneje pa je že sodeloval v zračnih bitkah. Prvo letalsko zmago je junija 1915 dosegel proti ruskemu letalu.⁶⁵ Sredi leta 1916 so ga premestili na soško fronto, kjer se je 28. julija v zračni bitki uspešno bojeval s številčno močnejšimi italijanskimi letali. »28. julija 1916 se je s Fokkerjem boril proti dvema Voisinoma in dvema spremljevalnima letaloma. Kljub silovitemu streljanju s strojnimi puškami iz obeh spremljevalnih letal je napadel Voisina, se mu približal na 20 m in se vdal šele takrat, ko je videl, da je letalo zadeto z dvema streloma. Nato se je spustil na 400 m in kljub temu, da je bil tudi sam ranjen, letalo pripeljal na letališče in gladko pristal,« je zapisal Hozjanov nadrejeni v predlogu za zlato medaljo. Predlog je na koncu potrdil lev s soške fronte Borojević.⁶⁶

Štefan Hozjan je že leta 1916 dobil zlato medaljo za hrabrost za prej opisano junaško dejanje. O tem je poročal tednik *Alsólendvai Híradó*, časopis pa je obvestil Hozjan: »... Kajti, kot nas je obvestil on sam, so mu v soboto na prsi pripeli zlato medaljo za hrabrost, ki si jo je zaslužil še na ruskem bojišču s svojim junaškim dejanjem, ko je v enem od zračnih bojov onespobil dve nasprotnikovi letali. V tem boju se je tudi sam hudo poškodoval in vse do danes ni ozdravel. Dolgo so ga negovali v rezervni bolnišnici Nagykanizsi, vendar že nekaj tednov leži v eni od budimpeštanskih vojnih bolnišnic. Tam so mu v soboto na lepi slovesnosti podelili zlato medaljo. Hozjánova bolezen je sicer – na žalost še vedno – v takem stadiju, da še nekaj mesecev ne bo mogel hoditi brez bergel.«⁶⁷

Zaradi hude poškodbe Štefan Hozjan do konca vojne ni več sodeloval na bojnih misijah. Vojno je preživel in se vrnil v Doljno Lendavo, nato pa se je leta 1929 izselil v ZDA.⁶⁸

Drugi iz Prekmurja, ki je dokazano dobil »zla to svetinjo« za hrabrost, je bil v Križevcih na Gorič-

kem leta 1890 rojeni Ludvik (Lajoš) Kučan, ki je služil v 18. madžarskem kraljevem (honvéd) pehotnem polku na ruskem bojišču. Prvo odlikovanje, in sicer srebrno medaljo za hrabrost 2. stopnje ali malo srebrno medaljo, si je priboril že 26. novembra 1914. Nato je bil še dvakrat odlikovan s srebrno medaljo za hrabrost 1. stopnje in enkrat z bronasto medaljo za hrabrost. Za hrabro in junaško držo proti sovražnikom med veliko rusko ofenzivo poleti leta 1916, imenovano tudi Brusilova ofenziva, si je Ludvik Kučan prislužil zlato medaljo za hrabrost. O tem je poročal tudi časopis *Muraszombat és Vidéke*: »Poročali smo že o odlikovanjih Ludvik Kučana iz Križevca, ki jih je dobil za svojo hrabro držo pred sovražnikom. Junaški vojak je v času vojne od navadnega vojaka prilezel do podčastnika in je že do zdaj dobil vsa odlikovanja, ki jih lahko dobijo navadni vojaki. Sedaj pa je bil odlikovan tudi z zlato medaljo za hrabrost. Hrabri podčastnik je trenutno v vojnem ujetništvu, zato je njegova zlata medalja prispela na križevsko vaško upravo. Skupaj z njim je padel v ujetništvo tudi mlajši brat, oče pa je prav tako v vojaški službi.«⁶⁹

Ludvik Kučan je bil ob odhodu na bojišče že poročen, otrok pa ni imel. Kmalu po vrnitvi iz vojne je zaradi izčrpanosti verjetno zaradi španske gripe umrl brez potomcev. O zadnji poti Ludvika Kučana najdemo zapis v spominih vojaka Petra Kutoša, ki jih je zapisal njegov vnuk Geza Bačič: »Brata Kučan, soborca in najboljša prijatelja mojega starega očeta, sta spremljala 18. m. k. polk do konca vojne in se nato vrnila domov v Križevce. Ludvik je bil ob vrnitvi že hudo izčrpan in bolan ter je 19. novembra 1918 za vedno zaspal. Star je bil 23 let. Čeprav je bila prva svetovna vojna že končana, in to 11. novembra 1918 ob 11.00, so Kučana položili k večnemu počitku na križevskem pokopališču z vsemi vojaškimi častmi. Častnemu

⁶⁵ Mataj, *Drznejše od ptic*, str. 32.

⁶⁶ ÖSTA/KA, Belohnungsakten (BA), št. 609132.

⁶⁷ Hozján István ujjabb kitüntetése, AH 47/1916, str. 3.

⁶⁸ Mataj, *Drznejše od ptic*, str. 84.

⁶⁹ Kitüntetés, MÉV, 20/1917, str. 3.

vodu, sestavljenemu iz odpuščenih vojakov, ki so bili vsi oblečeni v brezhibne avstro-ogrske vojaške uniforme, je poveljeval vodnik (szakaszvezető) Bela Beer iz Križevcev, ki je bil vojak 83. c.-k. pehotnega polka in tudi vojni invalid. Moj oče, Geza, rojen 3. decembra 1912, mi je pripovedoval, da je častni vod deloval zelo strumno in da je kot otrok ob nogah vojakov pobiral tulce nabojev, ki so jih izstrelili pri častni slavi.⁷⁰

SKLEP

Kratek pregled odlikovanj, ki so si jih priborili prekmurški vojaki oziroma vojaške osebe, rojene v Prekmurju ali mobilizirane iz prekmurških naselij, nam pokaže, da so ti na bojiščih prve svetovne vojne pokazali izjemno hrabrost in vojaške veščine, za kar so bili odlikovani tudi z najvišjimi vojaškimi odlikovanji avstro-ogrske monarhije. Kljub temu je ob koncu treba poudariti, da je v številnih primerih predlog ali odlikovanje dokumentiralo izgubo, saj je za junaško dejanje, za katero naj bi bila oseba odlikovana, ta žrtvovala svoje življenje. Tako je bilo tudi pri Ferencu (Francu) Szollárju, pri katerem je bila objava v časopisu o podeljenem odlikovanju hkrati tudi osmrtnica: »Ferenc Szollár, mladenič iz Dolgovaških Goric, podčastnik 48. pehotnega polka, se je boril proti muszkám⁷¹ z junaškimi osemindeseticami. Sodeloval je v več bojih in s tem večkrat izkazal svojo viteškost in pogum. V enem od bojev je padel tudi sam. Rusi so ga skupaj z več tovariši obkolili ter pozvali, naj se preda. Szollár je odgovoril, da živ ne. Nato ga je smrtno zadela krogla. Vse to se je zgodilo pred meseci. Szollárjeva mama je pred kratkim prejela zapečateno pismo od sinovega polka, v katerem je bila medalja za hrabrost 1. stopnje. Z medaljo je kralj junaškega podčastnika odlikoval po smrti.«⁷²

VIRI IN LITERATURA

Arhivski viri

HM HIM HL – Honvédelmi Minisztérium, Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, Hadtörténelmi Levéltár, Budimpešta:
HM HIM HL, VII. 243. I. VH Kitüntetési javaslatok. Cs. és kir. 83. gyal. ezr. segédkönyv (1. lkt. d.).
HM HIM HL, VII. 243. I. VH Kitüntetési javaslatok. A kir. 20. honv. gyal. ezr. segédkönyv.
HM HIM HL, VII. 243. I. VH, Kitüntetési javaslatok. 77029 (Másolat, 44567/1942) legénységi – Toplak Josef.
ÖSTA/KA – Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv Wien: ÖSTA/KA, Belohnungsakten (BA), št. 609132.

Periodični tisk

Kitüntetés a halál után. *Alsórendvái Híradó (AH)*, XX., št. 38 (1915), 4.
Kitüntetés. *Alsórendvái Híradó (AH)*, XXI., št. 45 (1916), 3.
Hozsán István ujjab kitüntetése. *Alsórendvái Híradó (AH)*, XXI., št. 47 (1916), 3.
Kitüntetett hősök. *Alsórendvái Híradó (AH)*, XXII., št. 3 (1917), 3.
Kitüntetett alsórendvái tanító. *Alsórendvái Híradó (AH)*, XXII., št. 34 (1917), 3.
Kitüntetés. *Muraszombat és Vidéke (MéV)*, 32, št. 42 (1916), 3–4.
Kitüntetés. *Muraszombat és Vidéke (MéV)*, 33, št. 20 (1917), 3.
Kitüntetés. *Muraszombat és Vidéke (MéV)*, 33, št. 48 (1917), 3.
Odlikovanje ednoga našega slovenskoga dečka. *Novine*, II., št. 1 (1915), 5.
Odlikovanje. *Novine*, II., št. 6 (1915), 3.
Pohválnost 83-ga pešpolka. *Novine*, II., št. 19 (1915), 3.
Odlikovan po smrti. *Novine*, VI., št. 43 (1917), 4.

Literatura

Ajtay, Endre. *A magyar katona*. Budimpešta: Élet Irodalmi és Nyomda Rt., 1942.
Bačić, Geza. Nezapisani spomini vojaka Petra (z nekaj dodatki zapisovalca). *Zbornik soboškega muzeja 24. Prišo je glás. Prekmurci v vojni 1914–1918. Zbirka tematskih člankov in razprav* (2017), 57–76.
Bodrogi, Péter, Molnár, József, in Zeidler, Sándor. *Nagy magyar kitüntetéskönyv. A magyar állam rendjelei és kitüntetései a Szent György-rendtől a Nagy Imre-érdemrendig*. Budimpešta: Rubicon-könyvek, 2005.
Car, Pavel. *Slovenci – junaki avstrijskih armad in njihova odlikovanja*. Ljubljana: Signum Laudis, 2017.
Csuka, Zoltán. *Visszatért Délvidék*. Budimpešta: Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, 1941.
De Sgardelli, Caesar. *A Délvidék hadtörténete*. Budimpešta: A Hadtörténeti Kiadványok Kiadóhivatala, 1941.

⁷⁰ Bačić, Nezapisani spomini vojaka Petra, str. 71.

⁷¹ Moskal (madžarsko Muszka) je stari slabšalni izraz za Rusa.

⁷² Kitüntetés a halál után, AH 38/1915, str. 4.

- Doromby, József, vitéz. *A volt cs. és kir. 83-as és 106-os gyalogezredek története és emlékkönyve*. Budimpešta: Hollósy János, 1934.
- Gyimesy, Jenő Balázs. *Délvidéki emlékkönyv*. Újvidék: Hungária nyomda, 1942.
- Kertész, Imre, in De Sgardelli, Caesar. *A frontharcos eszme szolgálatában*. Budimpešta: Magyar Front Kiadás, 1942.
- Kovács, Attila, *Odlikovanci. Prišo je glás, Prekmurci v vojni 1914–1918*. Murska Sobota: Pomurski muzej Murska Sobota, 2018.
- Kovács, Attila. Első világháborús katonai kitüntettek az Alsólendvai Híradó tükrében. V: Albert Halász (ur.). *Az Alsó-Lendvai Híradó megjelenésének 130. évfordulója*. Lendava: Knjižnica – Kulturni center Lendava – Lendvai Könyvtár és Kulturális Központ, 2020, 82–98.
- Krenn, Mark, Prekmurski vojaki v strukturah avstro-ogrske vojske 1914–1918. *Zbornik soboškega muzeja* 24. *Prišo je glás. Prekmurci v vojni 1914–1918* (2017), 9–56.
- Makai, Ágnes, in Héri, Vera. *Kitüntetések*. Budimpešta: Zrínyi Kiadó, 1990.
- Mataj, Janez. *Drzneje od ptic. Štefan Hozjan, cesarsko-kraljevi pilot 1915–1918*. Velika Polana: Občina Velika Polana, 2000.
- Měříčka, Václav. *Orden und Ehrenzeichen der Österreichisch-Ungarischen Monarchie*. Dunaj in München: Verlag Anton Schroll&Co, 1974.
- Steiner, Jörg C. *Orden und Ehrenzeichen der österreichisch-ungarischen Monarchie*. Dunaj: Edition S&H, 1991.
- Steiner, Jörg C. *Die Militär-Dienstzeichnen 1849–1989*. Dunaj: Edition S&H, 1993.
- Steiner, Jörg C. *Heldenwerk 1914–1918. Die Träger der Goldenen Tapferkeitsmedaille in der k. u. k. Armee 1914–1918*. Dunaj, Frankfurt, Znaim: Institut für Auszeichnungswesen und Uniformkunde, 2010.
- Stolzer, Johann, in Steeb, Christian. *Österreich Orden vom Mittelalter bis zur Gegenwart*. Gradec: Akademische Druck und Verlagsanstalt, 1996.
- Šimac, Miha, Iz zlate knjige slovenskih junakov: Anton Polajnar (1890–1944) – pripadnik 97. pehotnega polka. *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije*, 34, št. 1 (2011), 119–130.
- Šimac, Miha. Pankrac Cilenšek (1892–1981), med prvimi prejemniki zlate medalje za hrabrost za častnike. *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije*, 37, št. 1 (2014), 143–153.
- Šovegeš Lipovšek, Gordana. *Padli in pogrešani. Prišo je glás. Prekmurci v vojni 1914–1918*. Murska Sobota: Pomurski muzej Murska Sobota, 2016.
- Švajncer, Janez J. *Odlikovanja in znaki na Slovenskem*. Maribor: Pokrajinski muzej Maribor, 1978.
- Švajncer, Janez J. Medalja za hrabrost v 1. svetovni vojni. *Vojnozgodovinski zbornik*, št. 6 (2001), 58–73.

Popis prebivalstva

Az 1910. évi népszámlálása, első rész. Budimpešta: Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal, 1912.

*»They are decorated with medals for heroism«:
The people of Prekmurje and military
decorations during WWI*

ABSTRACT

According to Vienna and Budapest military archives, newspapers published in Prekmurje during WWI, Hungarian books published during WWII, and field work, 1691 soldiers, noncommissioned officers and officers from Prekmurje, or people who were born there or were conscripted from Prekmurje, received military decorations. This is the minimum number of decoration holders who have been personally identified, but the total number is higher. The data is particularly lacking for the (Dolnja) Lendava region, and archives of military units that had their conscript region in Dolnja Lendava are scarce.

Soldiers, non-commissioned officers and officers from Prekmurje who fought in WWI were awarded 25 different decorations. According to the register, the people of Prekmurje were most commonly awarded the Bronze Bravery Medal, namely 1107 times. The second most awarded decoration to soldiers from Prekmurje was the Silver Bravery Medal 2nd Class or Small Silver Medal. In total, the people of Prekmurje received at least 480 Small Silver Medals, with 38 individuals receiving it twice. The Karl Troop Cross, instituted in December 1916 by the last Habsburg Emperor, Charles I, as King Charles IV of Hungary, was awarded to soldiers who spent at least 12 weeks on the battlefield. In Prekmurje, at least 472 military personnel had the right to bear the Karl Troop Cross.

The Silver Bravery Medal 1st Class, better known as the Big Silver Medal, was awarded to at least 136 individuals from Prekmurje, with 11 of them receiving it twice, and pilot Štefan Hozjan receiving it three times. The Wound Medal, instituted in 1917 and first awarded in 1918, was given to soldiers who were wounded during the war or became disabled due to their injuries. It was awarded to at least 108 soldiers from Prekmurje, with some of them receiving it more than once.

The Gold Bravery Medal was the most prized decoration, and the favourite among soldiers and non-commissioned officers in the Habsburg military. It was only awarded for truly heroic acts, which is further demonstrated by the fact that in the first four years of WWI, Austro-Hungarian troops received only about 4800 Gold Bravery Medals.

Records show that this most noble bravery medal was bestowed upon two individuals from Prekmurje. The first was Štefan (István) Hozjan (also Huzjan or Huzian), born in Brezovica near Dolnja Lendava in 1894. In 1913, he went to serve in Aspern, then in Wiener Neustadt, where he was sent to pilot school, which he successfully completed on 20 October 1914. After graduating, he was sent to the Russian battlefield as a war pilot. At first, he flew reconnaissance sorties, then he began participating in air combat. His first aerial victory, against a Russian plane, took place in June 1915. In mid-1916, he was transferred to the Isonzo Front, where he successfully fought in air-to-air combat on 28 July against Italian aircraft which outnumbered him. This victory earned him the Gold Bravery Medal.

The other Prekmurje native on record to have received the Gold Bravery Medal is Ludvik (Lajoš) Kučan, born in Križevci in the Goričko region in 1890. He served in the 18th Royal Hungarian (*Honvéd*) Infantry Regiment on the Russian battlefield. He won his first decoration, a Silver Bravery Medal 2nd Class (or Small Silver Medal), on 26 November 1914. Then, he received two Silver Bravery Medals 1st Class and one Bronze Bravery Medal. For his courageous and heroic posture against the enemy during the great Russian offensive of summer 1916, also known as the Brusilov Offensive, Ludvik Kučan earned himself the Gold Bravery Medal.

In many cases, recommendations for decorations and the decorations themselves documented a loss of human life, because the heroic act for which the person was decorated was a symbol of their sacrifice.